

Nr 163.

Av herrar **Kjellberg** och **Branting**, om restitution till
Stockholms högskola av erlagd arvsskatt för den Heck-
scherska donationen.

Framlidne bankdirektör E. Heckscher och hans år 1918 jämväl avlidna maka fru S. Heckscher hava genom ett den 4 mars 1908 dagtecknat testamente förordnat, att större delen av deras efterlämnade förmögenhet skulle tillfalla Stockholms högskola. I den efter fru Heckscher den 16 maj 1918 upprättade bouppteckningen hava de till Högskolan donerade tillgångarna upptagits till ett värde av cirka 1,950,000 kronor. Då emellertid testamentet även ålägger Högskolan skyldighet att till vissa personer under deras livstid årligen utbetala vissa belopp, har kapitalvärdet av den Högskolan tillfallna donationen i samband med arvsskattens bestämmande uppskattats till ett belopp av 1,792,726,25 kr. Den skatt som Högskolan härför fått vidkännas utgör 215,124 kr.

Högskolans styrelse har i skrivelse av den 30 april 1918 ingått till Kungl. Maj:t med begäran, att den Heckscherska donationen måtte tillfalla Högskolan utan skyldighet för henne att gälda den enligt kungliga förordningen om arvsskatt och skatt för gåva den 19 november 1914 henne åliggande arvsbeskattning, och denna framställning har tillstyrkts av Statskontoret i dess utlåtande av den 1 oktober 1918, men Kungl. Maj:t har enligt beslut av den 9 januari 1919 ansett sig icke kunna bifalla densamma.

Till en början torde något böra utredas, huru en dylik skattebefrielse från juridisk synpunkt är att bedöma.

Enligt kungliga förordningen om arvsskatt och skatt för gåva den 19 november 1914 § 19 skall arvsskatt erläggas även av »akademi, vetenskapligt samfund, allmänt undervisningsverk, stipendiefond eller pensionsanstalt, liksom ock sjuk- eller fattigvårdsinrättning eller annan from stif-

telse». De uppräknade rättssubjekten bliva dock i arvsskattehänseende mildare behandlade än övriga juridiska personer, så till vida som de i skattetariffen hänföras under klass II, medan övriga juridiska personer beskattas enligt klass III eller klass IV.

Den skattelindring, som sålunda tillerkänts de uppräknade rättssubjekten, genomfördes genom kungliga förordningen den 23 april 1910, före vilken tidpunkt desamma hänfördes under den tyngst beskattade klassen. Den till grund för denna lagändring liggande utredningen återfinnes i ett betänkande av 1901 angående vissa ändringar i stämpelförordningen. Man ifrågasatte här även möjligheten av fullständig skattebefrielse för ifrågavarande rättssubjekt, men såsom skäl häremot anfördes, att dem tillfallen egendom i regel förbliver i sådant rättssubjekts ägo och fördenskull icke vidare blir föremål varken för arvsbeskattning eller för övrig beskattning, som vid transaktioner enskilda emellan drabbar sådan egendom.

Ett ytterligare steg på den väg, som genom 1910 års skattelindring blivit beträdd, har tagits genom 1914 års förordning om arvsskatt och skatt för gåva, som i 32 § från *skatt för gåva fullständigt befriar* samtliga de i skattetariffens andra och tredje klasser uppräknade juridiska personer ävensom sådana sammanslutningar, som utan att hava till ändamål att genom ekonomisk verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, avse att befämja den andliga eller materiella kulturen. Dessa rättssubjekt underkastas sålunda arvsskatt för vad de erhålla på grund av testamente, men äro befriade från skatt för donationer som göras i levande livet, vilket det till grund för 1914 års lagstiftning liggande betänkandet av 1910 med förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva motiverat därmed, att å ena sidan avsikt att genom donationer till fromma stiftelser eller andra välgörande eller allmännyttiga ändamål kringgå bestämmelserna om arvsskatt ytterst sällan torde vara för handen, men att å andra sidan torde kunna antagas, att benägenheten att genom gåvor understödja sådana institutioner skulle i hög grad minskas, om på grund av stränga bestämmelser om skatt på gåva en under alla förhållanden avsevärd del av det skänkta beloppet skulle indragas till staten, och att det vore av synnerlig vikt, att den offervillighet, som visar sig i donationer till ifrågavarande ändamål, på allt sätt främjes och icke genom skattelagstiftningen motarbetas. Detta skäl låter sig emellertid med lika berättigande åberopa till stöd för en allmän skattebefrielse med hänsyn till *arv*, som fördenskull måste sägas stå i god överensstämmelse med de senast vidtagna ändringarna i vår arvs- och gåvobeskattning. — En dylik skattebefrielse var icke

heller främmande för vår äldre arvs- och gåvobeskattnng. Bevillningsförordningen av 1810 medgav skattebefrielse för såväl testamenten som gåvor till bland annat »allmänna undervisningsverk och skolinrättningar» och den sista författningen, enligt vilken denna skatt utgick (1883 års förordning angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter) frikallade helt och hållet från skatt »kyrka, akademi, vetenskapligt samfund, allmän skola eller annat allmänt undervisningsverk, stipendiefond, pensionsanstalt, sjuk- och fattigvårdsinrättning, jämte annan from stiftelse», vilket stadgande såsom synes avser så gott som alldeles samma juridiska personer som numera åtnjuta allenast skattelindning.

Även om en dylik *allmän* skattebefrielse med hänsyn till det ekonomiska läget icke torde för närvarande böra ifrågasättas, är därmed icke sagt, att ej ett efterskänkande av skatt skulle kunna förekomma i speciella fall, där sådant med hänsyn till det med donationen åsyftade ändamål samt omständigheterna i övrigt framstår såsom särskilt påkallat.

Under förarbetena till den nuvarande förordningen om skatt på arv och gåva förekom i sammanhang med statskontorets granskning av 1910 års betänkande ett yttrande, vari en sådan metod förordades: »Vill staten gynna någon institution, som den anser god, står alltid anslagsvägen öppen eller den därmed likställda utvägen att i *särskilda fall* efterskänka skatten. Begagnas någondera av dessa utvägar, har staten ständigt i sin hand att bestämma, vilken grad av uppmuntran den anser varje särskilt ändamål förtjäna». I sitt förut berörda utlåtande av den 1 oktober 1918 gör ock Statskontoret gällande, att omständigheterna i vissa särskilda fall kunna vara sådana, att en befrielse från arvsskatt bör ifrågakomma.

Vad den Heckscherska donationen beträffar, synes en skattebefrielse svårligen kunna beviljas allenast på grund av Stockholms högskolas egenkap av allmänt undervisningsverk. Men i det föreliggande fallet tillkomma omständigheter, som i synnerligen hög grad tala för att ett eftergivande av skatt skall medgivas.

Stockholms högskola har under en följd av år gjort en betydande insats för den högre bildningen i vårt land. Utan något som helst understöd från statsverkets sida har Högskolan, väsentligen tack vare enskilda donatorers frikostighet, utfört ett arbete, som högst avsevärt lättat den arbetsbörda, som påvilar statsuniversiteten. Till belysande av i vilken omfattning detta skett, må följande siffror meddelas. Hötterminen 1917 voro vid Högskolan inskrifna 410 studerande inom den juridiska och 239 inom den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, varjämte 107 studerande

idkade studier i ämnen, tillhörande den humanistiska ämnesgruppen. Antalet vid Högskolan under år 1917 avlagda examina framgår av följande tablå:

Juris kandidatexamen	46
Kansliexamen	10
Filosofie licentiatexamen	19
Filosofie ämbetsexamen	13
Filosofie kandidatexamen	29
Efterprovning i filosofiska examina	6

Summa 123

Då såsom bekant examineringen utgör en av universitetslärarens tyngsta arbetsbördor inses lätt, i vilken grad Högskolan enbart genom sin examensverksamhet underlättat statsuniversitetens arbete. Än betydelsefullare torde dock den insats vara, som Högskolan gjort i vårt lands vetenskapliga liv, och i ett flertal fall hava vetenskapsmän, som vid Högskolan fått sin utbildning, vunnit anställning som professorer och docenter vid statens universitet och högskolor. Det torde även böra framhållas, hurusom Högskolans verksamhet ingalunda enbart tillgodoser ett Stockholmsintresse. Av dess lärjungar hava således endast omkring två tredjedelar sitt hemvist i Stockholm med omnejd, under det att cirka en tredjedel komma från övriga delar av riket. Under höstterminen 1917 utgjorde antalet studerande av det senare slaget 251 stycken, representerande olika trakter av vårt land från det sydligare Skåne till det nordligaste Norrland.

Härtill kommer, att, trots de betydande donationer som det gångna året tillfört Högskolan, det för närvarande mött stora svårigheter för henne att motsvara de krav, som ställas på ett lärosäte av denna art i huvudstaden. Vissa mycket viktiga behov hava väl genom de senaste donationerna blivit tillgodosedda, men andra lika trängande krav återstå att avhjälpa. Den så gott som totala bristen på docentstipendier är till stort men för det vetenskapliga arbetet, och vissa professorers och så gott som samtliga biträdande lärares och amanuensers avlöningsförmåner äro alltjämt trots de högre levnadskostnaderna i Stockholm väsentligt lägre än vid statsuniversiteten. De under nuvarande förhållanden nödvändiga dyrtidstillsäggen har Högskolan endast till en mindre del kunnat själv bestrida, men har Stockholms stad i detta hänseende trätt hjälpande emellan. Den ofrånkomliga ökningen i Högskolans allmänna utgifter har gjort sig så starkt gällande, att Högskolans stat sedan flera år endast genom alldeles excep-

tionella åtgärder — exempelvis genom utverkande av tillstånd att för Högskolans ändamål använda även den del av avkastningen å vissa densamma tillhöriga fonder, vilken eljest för att förekomma verkningarna av ett sjunkande penningvärde skolat tilläggas kapitalet — kunna tvingas att någorlunda gå ihop.

Nu anförda omständigheter — Högskolans verksamhet i statens intresse och hennes trängande behov av ekonomiskt understöd — hava föranlett statskontoret att tillstyrka högskolestyrelsens till Kungl. Maj:t gjorda framställning om skattebefrielse.

Härtill kommer emellertid ännu ett alldeles speciellt skäl. Den Heckscherska donationen har överlämnats till Högskolan utan detaljerade föreskrifter om det sätt, på vilket de donerade medlen skola till Högskolans bästa användas, men från arvingarnas sida har det önskemålet uttalats, att en professur i historia med hjälp av donationen måtte vid Högskolan upprättas, och såväl Högskolans lärarråd som dess styrelse hava givit denna tanke sin livligaste anslutning. För Högskolan ha dock vissa andra krav varit så trängande, att desamma måste först tillgodoses och följderna härav har blivit, att upprättandet av professuren i historia tillsvidare fått anstå. Att detta blivit nödvändigt är synnerligen att beklaga. Upprättandet av en historieprofessur vid Högskolan skulle emellertid möjliggöras, om den ifrågasatta skattebefrielsen bleve verklig. Att Stockholms högskola måtte erhålla en professur i historia är ett gammalt önskemål och det är det första och nödvändiga villkoret för att den humanistiska avdelningen vid Högskolan skall bli i tillfälle att fylla de viktiga uppgifter som vänta densamma. Historieprofessuren är att betrakta såsom hörnstenen i den under byggnad varande humanistiska avdelningen vid Högskolan. Dess upprättande skulle för huvudstadens kulturella liv vara av oskattbart värde, såväl för den vetenskapliga forskningen inom angränsande områden, såsom litteratur-, konst- och religionshistoria samt rättshistoria som även för den bildningssökande allmänheten inom huvudstaden, därvid man icke får underskatta betydelsen av att inom huvudstaden beredes tillfälle till regelbunden undervisning i ett för den allmänna medborgerliga bildningen så grundläggande ämne som historia.

Av nu anförda skäl och då dessa giva vid handen, att en skattebefrielse i nu förevarande fall icke torde kunna betraktas såsom för framtiden prejudicerande, synes mig statsmakterna böra här ingripa till Stockholms högskolas bistånd, och tillåta vi oss fördenskull hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att den till 215,124 kronor uppgående arvskatt, som Stockholms högskola vid mottagandet av den Heckscherska donationen till statsverket gäldat, må till Högskolan restitueras i den ordning kungliga förordningen om arvsskatt och skatt för gåva den 19 november 1914 § 49 mom. 1 föreskriver, eventuellt med skyldighet för Högskolan att i sammanhang med medlens erhållande upprätta en professur i historia.

Stockholm den 21 januari 1919.

Knut Kjellberg.

Hj. Branting.
